

מושל ירושלים לשעבר, שהוגלה לצפת

מצהיר - בשיחה עם העולם הזה

אנוור אל - חטיב

„עכשיו הזמן שירימו את קולם אנשי הי- הגיון הרוגלים בשלום, הסביר. „אפשר ב- החלט לספח את הגדה ואת סיני ואת הי- רמה. אפשר לכבוש את עמאן ואת קאהיר. אפשר הכל. אבל אז רק זורעים את זרע המלחמה הבאה.“

מבטל אפשרות של פעולה פלסטינאית עצ- מאית? בהחלט לא. אולי אפילו להיפך: יש ויש מקום לפעולה פלסטינית עצמאית בשביל הסדר של שלום. ירצה חוסיין להצטרף - צטרף. לא ירצה - לא צריך.

טום, סיכס. „כי הדבר היחיד שהוא עושה בהצלחה זה להגדיל את מספר אויבי העם הערבי בעולם.“

אל-חטיב מאמין בכנות בהנחת היסוד של הממלכה הירדנית, האומרת: פלסטין היא ירדן, ירדן היא פלסטין.

אבל אם לאוניים ישראליות יש למשפט זה צליל של סיפוח הגדה המערבית עלידי הנטיכות המדברית העבר-ירדנית, הרי שהוא רואה זאת אחרת.

„אתם אולי שוכחים שעבר-הירדן היתה פעם חלק מפלסטין. בעצם, הרבה בישראל אינם יודעים זאת בכלל, כי לא היו אז בארץ. אבל אנחנו לא שוכחים. איננו שוכ- חים כי רק אחרי מלחמת-העולם הראשונה קיבלה עבר-הירדן מעמד נפרד. הנסיך עבד-אללה היה בדרכו לדמשק, להילחם בצרפ- תים, ואז הציע לו ציר-ציל את עבר-הירדן במקום זה.“

„עמאן היתה או עיירה קטנה. תושביה היו כרובם צירקסים, ורוב הסוחרים - דמשק- אים. היום זה שונה לגמרי. עמאן היא עיר בת 350 אלף איש. יש בה החילות היפות ביותר במזרח התיכון כולו. לא ראיתי וי- לות כאלה בצאטמן או ברחביה. והיא עיר פלסטינאית. הצירקסים הם מיעוט קטן. הי- סוחרים הדמשקאים חזרו לדמשק. הפלסטי- נים אינם רק רוב - הם גם המשכילים, העשירים והפעילים ביותר.“

אני לא יודע מה בדיוק אמר המלך חוסיין עלי בחרטום. לא שמעתי או- תו. על כל פנים, לא שיגרתי לו לא מיברק ולא מכתב.“

המקום: האכסדרה הסולידית של מלון פיטנה, על הר כנען. השמיע את הדברים גבר נאה מאוד ואלגנטי מאוד: אנוור אל- חטיב, שהיה מושל ירושלים ביום בו נפלה העיר העתיקה לידי צה"ל.

מפקד הצבא הירדני בעיר בא אליו באותו לילה, והודיע לו שהוא עומד לסגת. הציע לו לנסוע איתו לעמאן. אל-חטיב, בן אחת המשפחות הפלסטיניות החתיקות והעשירות ביותר, דחה את ההצעה. „אללה עמכם“, אמר למפקד. „אני נשאר בביתי.“

כי הוא היה מושל-המחוז הפלסטיני הי- יחיד בגדה המערבית, השאר באו כולם מ- עבר-הירדן.

מה בכל זאת עם האיגרת לחוסיין? על סמך מה אמר המלך, כי קיבל מאנוור אל- חטיב איגרת האומרת כי עיני ערבי פלס- טין נשואות לועידת הפיסגה? אל-חטיב קי- מט מעט את מצחו הרחב, הצית סיגריה אמריקאית, והביע את דעתו:

„אני לא שלחתי לו שום איגרת משפת. אבל ייתכן שבימים הראשונים אחרי המל- חמה, כאשר הייתי מקבל בביתי עיתונאים ואישים רבים, הבעתי את משאלתי שת- כנס ועידת פיסגה, ושהמלך ידע להשיג מי-“

הפנתרון הוא: פנדריה!

והוא ציטט את בן-גוריון: „הערבים יכו- לים להפסיד כל עשר שנים במלחמה. אבל אם ישראל תפסיד מלחמה אחת - זה יהיה לא לפי שנה.“

★ ★ ★

פנדריה מיד!

וא סבור שיש רק פנתרון מעשי אחד: פנדריה של שתי המדינות, ישראל ו- פלסטין, בתחומי ארץ-ישראל השלמה. מתי הזמן להשיג זאת?

„עכשיו! היום! ברגע זה! המנהיגים הפו- ליטיים, המשכילים, הוגי-הדעות - כולם נשארנו כאן. יש עם מי לדבר, חיינו - ואני הייתי אחד מהם - לראות מה תהיה תוצאת ועידת הפיסגה. עכשיו ברור שאין לנו מה לחכות יותר. מי שקיוותה שראשי הי- מדינות הערביות יצילו אותנו - עכשיו יודע שהוא יכול לסמוך רק על עצמו. הפיסגה נטשה אותנו.“

„במקום להגלות אותנו לכל פינות הארץ, צריכים לעודד אותנו להיפגש. צריכים לתת לי לנסוע לנאבלוס, לשמוע מה חושבים שם. להזמין את אנשי חברון אלי לירושלים. ש- נתייעץ, נגיע למסקנות. אין לכם מה לחשוש מזה. אנחנו מספיק מעשיים ומפוכחים כדי להבין שעכשיו המישיח הוא ביניכם לבינינו. בלי מתווכים.“

„היינו מטכסים עצה, מגבשים עמדה ו- באים אליכם ואומרים: זה מה שמנהיגי פלס- טין חושבים. זה מה שהם רוצים מכס. מה אתם מוכנים לתת?“

האם יעזו להחליט בלי לקבל רשות מי חוסיין? הוא צחק. „כטח. זה עניין שלנו האחרים לקחו כסף והתפנו לבעיות שלהם. עכשיו הם צריכים לתת לנו לדאוג לעצמנו.“

„כמובן, היינו מעדיפים למצוא הסדר של הבעיה בתיאום עם העולם הערבי כולו. אבל מה נעשה - נשב בחיבור-ידיים ונחכה עד שיבוא המזג, כמו שהמצרים אומרים? עד שיבוא מצב-הרוח המתאים לכך? „עכשיו הזמן לפעול. אני בן פלסטין ואני יודע מה חושבים אחי ורעי. עכשיו הזמן לפעול. אתם מבינים? עכשיו. אסור לאחר את המועד. אל תביטו לחושננטון או לי- לונדון. הלא לקאהיר או אפילו לעמאן. תביטו וגו. לנאבלוס, לירושלים, לחברון.“ אפשר בקלות גם להוסיף: לצפת.

„ישראל - שיכורת נצחון...“

„שוקיירי - דמוג מסוכן...“

„עמאן - עיר פלסטינית...“

„הפיסגה - נטשה אותנו...“

„כך שאפשר לדבר באותה קלות על סי- פוח הגדה המזרחית לפלסטין.“

ארוחת-צהריים לעבדאללה

אם האחרות היא כה גדולה, מדוע לא העביר חוסיין את הבירה לירושלים העתיקה?

התשובה היחידה שמצא: „מפני שירושלים הוכרזה עלידי האו"ם כעיר בינלאומית.“ והוא סיפר כיצד, בהיותו ראש עיריית ירושלים בשנים 1949-1950, היה מרחק מדי יום שיש את המלך עבדאללה. הוא היה בא להתפלל במיסגד אל-אקצה, ואחרי התפילה הייתי מוזמן אותו לארוחת-צהריים חגיגית. לפעמים הייתי מוזמן לארוחות אלה את הקונסולים הזרים בירושלים. אבל הם היו דוחים את ההזמנה. כי השתתפות ב- סעודות אלה היתה מתפרשת כהכרה בשל- טנו של המלך על ירושלים.“

יש אולי עוד סיבה: ירושלים היתה אז עיר קטנה וענייה, כמעט כולה בין החומות. רק בשנות השישים, כשבני העיר התחילו לשלוח כסף מכויות ומסעודיות, התפתחה ירושלים מחוץ לחומות וניכנו הבתים וה- חנויות שאפשר לראותם כיום.“

יש מקום בארץ

אם פירוש הדבר שהוא מתעקש כי כל מחיר לראות את עצמו כירדני, ו-

ועידה זו את המעשים הגבונים שיביאו לי- פנתרון צודק של מצבנו. אני יודע שהוא קיבל את הודעותי אלה, הן בעל-פה והן בכתב, מאחריים. אני מניח שזה מה שהוא ציטט בחרטום.“

★ ★ ★

לדבר? עם הפלסטינאים!

אנוור אל-חטיב מרוצה מתוצאות ועי- דת הפיסגה. „קראתי בג'ורנלס פוסט שישראל אינה מרוצה מהתלטות חרטום, זאת טעות. בחרטום חל בכל זאת מיפנה. הוחלט להפסיק את הדיבורים על מלחמה ועל הש- מדת ישראל. נכון, לא החליטו על הכרה או על שלום. אבל ישראל צריכה להבין, שמדי- נות ערב חייבות לשבור על יוקרה כלשהי. איראפטר בבתי-אחת לעבור מקיצוניות אחת לשנייה. זה דורש זמן. העיקר שהדלת נפ- תחה למציאת פיתרון.“

עם מי צריכה ישראל למצוא פיתרון? דעתו ברורה לגמרי: „עם הפלסטינאים. העולם הערבי לא יתערב. נאצר לקח קצת כסף, חוסיין לקח גם כן - וזהו זה. הצעד הבא שייך לנו.“

בישראל קיימת דעה, ששלום יש לעשות קודם כל עם המלך חוסיין. מה דעתו על כך?

„גם אם ישראל רוצה בהסדר עם חוסיין - עליה לעשות זאת באמצעות הפלסטי- נאים. אנחנו יכולים לעודד אותו לעשות שלום. בלעזנו - יחס.“

★ ★ ★

שוקיירי מג'נן

לחטיב היה משולב לגמרי במישטר הירדני, ונהנה מאמונו המלא של המלך חוסיין. במשך תקופה ארוכה כיהן כשגריר ירדן בקאהיר, וכנציגה הקבוע בליגה הער- בית. שם למד להכיר מקרוב את אחמד שוקיירי - והוא לא מצא חן בעיניו. לדב- ריו: „דמאגוג מסוכן, מן הסוג הישן. אדם שמדבר על דם ואש אבל מחזיק שתי יליות מפוארות - אחת בכיפוף בהריו לבגון ואחת בקאהיר. אדם המדבר כשביל לזכות במחיי- אות-כפיים של ההמונים, ולא בשביל לפתור בעיות. מניין. משוגע.“

השניים התנגשו לעיתים קרובות במושבי הליגה הערבית. שוקיירי תקף או את חו- סיין ואל-חטיב השיב לו. „חבל שלא פירקו את אירגונו בחי-“